

PAGINA 4

Arie Eikelboom:
'Leg de lat hoog'

PAGINA 5

Mysterie heeft
damast nodig

PAGINA 8

Swingen met licht
in De Vaillant

KERST: KDH-lezers met korting naar Anton Philipszaal ■ Uitgebreide agenda met kerstactiviteiten ■ Bijzondere avond in Grote Kerk

Verstild en verwonderd kijken leerlingen toe, hoe een meisje haar kaarsje aansteekt en in een spiraal plaatst, het levenspad.

Feesten op Haagse scholen

Kerst: hoop, verwondering en verstillend

REPORTAGE Wat willen scholen hun leerlingen meegeven over Kerst? Op verkenning bij een antroposofische en een rooms-katholieke basisschool, en een openbare middelbare school.

BASSISCHOOLOF WONNEBALD (WALDECK) is een 'vrije', antroposofische school. De school viert christelijke tradities die gebaseerd zijn op voorchristelijke feesten, legt Maartje

de Groot uit. Zij is juf van een kleutergroep. 'De antroposofische gedachte is: Christus is een verlosser.'

Lees verder op pagina 2

Kerstboom wortelt niet in heidens sprookje

Nieuw leven, opnieuw beginnen

ACHTERGROND Wie wil er geen 'goed nieuws' horen? Kerst is het ideale moment. Een pleidooi van Axel Wicke om het kerstfeest uitbundig te vieren.

oordeeld: tot mijn zeventiende kende ik uitsluitend populaire kerstavondvieringen. Zonder deze diensten was ik waarschijnlijk nooit christen geworden. Laat staan predikant.

IK KEN EEN GEMEENTE WAAR DECENNIA geleden een populaire kerstavonddienst per kerkeeraadsbesluit afgeschaft werd 'omdat er te veel mensen komen die wij niet kennen.' Nog steeds blijft in veel kerken de kerngemeente tijdens al te populaire kerstvieringen liever thuis. Elders wordt op kerstavond expres een hoogkerkelijke – en dus ook hoogdrempelige – dienst van Schrift en Tafel gevierd. Of er is elke herfst weer dezelfde discussie of er een kerstboom de kerk in mag komen. Mij bevreemdt dat. En ik vind het jammer. Zo mis je namelijk de met afstand grootste missionaire kans van het jaar om mensen met het goede nieuws te raken. Maar ik ben bevoor-

Berthold Furtmayr, 'boom des doods en des levens' (voor 1481). Bayerische Staatsbibliothek in München.

Weerloos kind

Vooropgesteld: uiteraard is Pasen het grootste en theologisch gezien belangrijkste christelijke feest. Maar Pasen heeft wel een hogere drempel dan Kerst. Zoals Paulus al zei: een gekruisigde en opgestane God, dat is met wereldse ogen bekeken een beetje dwaas. Een God die als weerloos kind in de kribbe ligt, overstijgt het menselijk begrip veel minder. En dat heeft twee voor de hand liggende redenen.

Ten eerste zijn wij allemaal zelf kind geweest. Uiteraard herinneren wij ons niet onze geboorte, maar we weten wel ongeveer hoe onze oorsprong eruit zag. De mogelijkheden ons te identificeren met het verhaal zijn in Bethlehem veelvuldiger en ook mooier dan op Golgota. Wat wij wel nog weten, zijn kerstherinneringen uit onze kindertijd. Meestal zijn daar

Lees verder op pagina 2

Hagenaars over hun niet-Nederlandse Kerst

Drie Hagenaars met buitenlandse wortels vertellen op deze en volgende pagina's hoe zij de feestdagen doorbrengen en waarom ze dat zó doen.

Kerst bij de Polen

'Mama, ik hou van jou'

Tomek Jaszczak komt uit Polen. Hij bezoekt de Poolse mis in de Teresia van Avilakerk aan het Westeinde.

IK WOON HIER MET MIJN NEDERLANDSE vrouw en dochttertje. Met Kerst komen mijn ouders over uit Polen. Ze hebben beloofd een kapper mee te nemen, die daar op marktleintjes verkocht worden. En ook cd's met Oost-Europese kerstliederen.

Hostieritueel

Voor Kerstavond, de wake – die wij *wigilia* noemen – kent bijzondere tradities. We zetten twaalf vegetarische gerechten op tafel. Eén stoel blijft onge-

schreven gelukwensen uit, waarbij we terugkijken op de onderlinge relatie. Elke keer als je een wens doet, breek je een stukje van de hostie en eet je die op. Het hostieritueel is altijd beladen met veel emoties: mensen lachen, blozen,

'Iedereen zingt luidkeels en licht aangeschoten'

huilen en kussen. Nooit zeg ik kocham ci, mamó. Maar op kerstavond kan ik het echt niet laten: mama, weet dat ik van je hou.

Tijdens de kerstnachtdienst barst het godshuis uit zijn voegen. Iedereen zingt, luidkeels en licht aangeschoten. Eerste en Tweede Kerstdag staan in het teken van familiebezoek. In de avonden komen troubadours aan huis die, vermomd als ezels, duiveltjes, koningen en herders, het kerstverhaal met volksmuziek brengen. Met Kerst geven we elkaar weinig of geen cadeaus. Bijgeloof is, dat de sfeer op Kerstavond bepalend is voor de sfeer volgend jaar. Maar gezinnen vechten rond Kerst vaak grote ruzies uit, vaak over geldgebrek, kookstress en lang verzwegene familieconflicten.'

ROBERT REIJNS

advertentie

Reinoud Schoemaker,
LETSELSCHADE ADVOCaat
Uw letsel mijn zorg
070 - 40 43 34 6
ADVOCaat@REINOUDESCHOEMAKER.NL
WWW.REINOUDESCHOEMAKER.NL

Een traditioneel Poolse kersttafel.

zet voor een toevallige bezoeker die misschien, hoewel ongenodigd, mee zou willen eten. Dat komt voor. Vorig jaar klopte een dakloze bij ons aan, het jaar daarvoor een tante die met onze familie gebroken had. Het feest begint zodra de eerste ster aan de hemel verschijnt. Dan pakt de familieoudste – in dit geval mijn oma – een mooi versierde hostie van tafel. Samen bidden we het Onze Vader en het Ave Maria. De oudste breekt de (niet-gewijde) hostie vervolgens en geeft ieder familielid een stukje. Daarna spreken we in tweetallen nauw om-

Fietsen geeft vrijheid

Zo'n veertig vrouwen en enkele mannen van buitenlandse komaf leren op het Hobbemapplein (tussen Schilderswijk en Transvaal) fietsen. Vrijwilligers van het buurt- en kerkhuis De Paardenberg helpen hen. Tamma Hansma: 'Fietsen geeft vrijheid en helpt bij de integratie. Je hoeft niet elke keer bij je man, zoon of broer aan te kloppen als je verder weg boodschappen wilt doen of bij iemand op bezoek wilt. En het openbaar vervoer kost geld.'

De vrouwen krijgen ook verkeersles. Wie niet meer omvalt krijgt een a-diploma en mag onder begeleiding de weg op. Steeds meer vrouwen melden zich aan. Er zijn dus meer hulpkrachten nodig.

Opgave: lmelse@stekdenhaag.nl, tel. (070) 380 16 67.

Vredeswerkers

ROGIER CHANG I.O.V. STEK

Familietherapeut geeft kerstadviezen

WIE AAN KERST DENKT, ZIET GRAAG een gezellig familiefest voor zich. Toch komen sluimerende conflicten

soms zomaar bovendien en is de gezelligheid snel verdwenen. Familietherapeut en schrijfster Else Marie van den Eerenbeemt geeft een lezing over de oorzaken en symptomen van allerlei familiekwalen. Ook vertelt ze welke 'medicijnen' het leed rond Kerst kunnen verzachten.

DONDERDAG 19 DECEMBER, 20:15 UUR. KLOOSTERKERK.

Kerst op school

Vervolg van pagina 1

I'ir de Haas en Benjamin Lorié.

Op de eerste adventsdag komen de kleuters bij elkaar in een verduisterde klas, waarin een grote kaars hun innerlijke ervaringen in het leven symboliseert. Ieder kind steekt een eigen kaarsje aan de grote kaars aan en plaatst dat in een spiraal, het levenspad. Ook beelden de kleuters het kerstverhaal uit. De leerkrachten van de hogere groepen vertellen een verhaal, waarin een verwachtingsvolle stemming over de geboorte van Jezus centraal staat. 'Het licht in je hart ontsteken, daar draait het om. En om verwonde-

ring, verstillig, hoop.' 'Kerst is leuk omdat je veel liedjes zingt', zegt Tessa (8). Eva (7): 'Ik vind het leuk om in het stalletje te kijken.' 'Waarom wordt er Kerst gevierd?' Tessa: 'Jezus is geboren.' Eva: 'Omdat bijna alle mensen op school daarin geloven. Dat is niet voor de grap. Hij is best wel heilig.'

Kerstmarkt

Op het openbare Maerlant Lyceum (Bennoordenhout) begint de kerstperiode direct na Sinterklaas, wanneer het leer-

lingenbestuur de school versiert. In de week voor Kerst delen leerlingen thee uit bij de ingang, Dj's draaien kerstliedjes tijdens de pauzes. Kerst is volgens conrector Remco Vogel een 'samenfeest'. 'We vormen een hechte community met veel zorg voor elkaar. Dat is eigenlijk de basisgedachte van Kerst. Iedereen erbij.'

De examenklassen bezoeken de kerstmarkt van Düsseldorf. Vogel: 'We lopen door het centrum en drinken warme chocolademelk. Er is vooral veel gezelligheid, het gaat om de verbondenheid met school. We hebben dit bedacht om de eenheid tussen leraren en leerlingen te bevorderen, waarmee we duidelijk maken: wij doen het samen.'

Ook het gala in de Grote Kerk ('veel smokings'), op de avond voor het kerstontbijt, draagt hieraan bij. 'Alle achthonderd leerlingen komen. We willen ze meegeven dat Kerst niet zomaar wat is.'

I'ir de Haas (17) en Benjamin Lorié (16) uit 5 vwo delen die gedachte. 'Kerst is een goede reden om met vrienden en familie bij elkaar te komen. Gezellig met z'n allen ontbijten en dineren.'

'Het licht in je hart ontsteken, daar draait het om'

Een religieuze betekenis heeft het feest niet voor hen. I'ir: 'Ik sta niet extra stil bij het verhaal van Jezus. Het is een mooi verhaal en ik geloof wel dat Jezus

Falafel, roti en kroket: kinderen van alle culturen en geloven smullen aan de kersttafel.

iets kan betekenen voor iemand of dat je kunt geloven.'

Benjamin: 'Ik heb niet echt een speciaal gevoel. Je krijgt een gezellig gevoel. Niet iets naars. Er hangt gewoon een goede sfeer.'

Rechten van het kind

Kerst wordt op de rooms-katholieke basisschool Carolus (Centrum) volgens Willem Klaassen, leerkracht van groep acht, 'vrij uitgebreid' gevierd. Groep acht volgt een programma uit de lesmethode *Hemel en Aarde*. Tijdens deze lessen levensbeschouwing worden maatschappelijke onderwerpen behandeld, verweven met het kersthema. Zo is de geboorte van het Kerstkind een goede aanleiding om bij de rechten van het kind stil te staan. 'De lessen zijn niet honderd procent katholiek', zegt

Klaassen. 'Maar we werken wel naar de geboorte toe.' Carolus houdt voor de vakantie 's ochtends een viering met de hele school, compleet met het zingen van liederen en het uitspreken van kerstwensen. 's Avonds heeft iedere klas een kerstdiner, waarvoor de kinderen hapjes van huis meenemen.

'Een gezellig gevoel. Er hangt gewoon een goede sfeer'

Het merendeel van de leerlingen is van buitenlandse afkomst, slechts een handjevol is volgens Klaassen belijdend katholiek. De ouders moeten van Carolus de rooms-katholieke beginzelen van de school onderschrijven, maar: 'Het is niet van belang de kinderen naar hun achtergrond te vragen. Het meevieren van Kerst is wel verplicht en dat gaat bijna vlekkeloos. We laten andere geloven kennismaken met de boodschap, zonder daarbij zeltjes te winnen, want dat is de bedoeling niet. De kinderen ervaren Kerst als een prettige tijd.'

De school vindt het belangrijk ouders en leerlingen over de verschillende religieuze feesten te informeren. Dat blijkt al op de website. Je leest er over Kerst, maar ook over de geboortedag van de islamitische profeet Mohammed; Divali (het hindoeïstische nieuwjaar) komt aan bod, het offerfeest van moslims en Pasen.

MATTHIJS TERMEER

Nieuw leven

Vervolg van pagina 1

mooie, knusse en gezellige gevoelens aan verbonden, alleen al vanwege het feit dat je rond Kerst als gezin veel vrije tijd samen doorbracht. Mooie liederen, een versierde kamer en eventueel zelfs kerstcadeaus versterken deze nostalgische gevoelens. Het onverstoorde paradijs van de kindertijd is voor velen samengevat in kerstherinneringen. Met het verlangen om dat later tenminste deels te herbeleven, is niets mis, lijkt mij.

Uitme geluksmoment

Ten tweede zullen de meeste ouders en grootouders bij de vraag naar het meest uitme geluksmoment aan de geboorte van hun eigen (klein-)kinderen denken. Met geboorten verbinden wij gedachten van nieuw leven, opnieuw beginnen, nieuwe mogelijkheden, kansen en een wereld die voor je voeten ligt.

Dat het kerstverhaal om een geboorte draait en een nieuw begin van God met de wereld voorstelt, maakt het tot het toegankelijkste stukje tekst in de hele Bijbel. En tot het minst dwaze, meest voor de hand liggende hoofdstuk theologie van het christendom. Het kerstverhaal onder stoelen of banken verstoppen, dat is écht zonde.

Geen knieval voor heidendom

Maar is een populaire kerstdienst voor het grote publiek met zoete kerstliedjes en een kerstboom in de kerk dan geen knieval voor het heidendom? Het

antwoord is: neen. Dat de kerstboom als Germaans vruchtbaarheidssymbool een heidense oorsprong heeft, is een sprookje, ooit bedacht door de gebroeders Grimm. De historische oorsprong van de kerstboom is heus christelijk, namelijk de vijftiende-eeuwse 'boom des doods en des levens', een illustratie die het kerstverhaal tegenover de zondeval stelt.

Zeker versiert met christelijke symbolen kan een kerstboom prima in de kerk staan. Bovendien zou je, als je alle buitenchristelijke invloeden uit het christendom wilt weren, nog veel meer moeten schrappen. Uit de feestkalender en kerkdiensten, maar ook hele hoofdstukken uit de Bijbel. Het wereldwijde succes van het christendom is vooral te danken aan zijn openheid tegenover invloeden van buiten.

Degene wiens geboorte wij met Kerst vieren, ging zelfs nog verder dan alleen een knieval voor de wereld. De kern van het kerstverhaal is precies deze omkering: God wordt een weerloos kind. God wordt geboren uit een arme, bloedjonge vluchteling. En de engelen verschijnen aan de meest verachte sloebers, de herders. Zij horen het heilsverhaal als eerste en worden zijn eerste aanbidders. God zelf was en is zeker niet bang voor een 'knieval voor het heidendom'. Waarom zijn wij het dan wel?

AXEL WICKE

PREDIKANT, VERBONDEN AAN BUURTEN KERKHUIS BETHEL, BERGKERK EN MARANATHAKERK.

Buitenlandse Kerst

In Rio de Janeiro staat 's werelds grootste drijvende kerstboom.

Kerst op z'n Braziliaans

Barbecuen met muziek

Andrea Damacena Martins komt uit Brazilië. Ze komt voor de Taizévieringen in buurt-en-kerkhuis Bethel (Valkenbos).

'In Rio vierde ik altijd Kerst met mijn ouders en zussen. Ik heb mooie herinneringen aan het samen koken en praten. De sfeer en gewoonten verschillen van de Nederlandse. Brazilianen vieren Kerst in de zomer en besteden veel tijd aan het samen zijn met familie en vrienden.

Stille nacht

Op Kerstavond schoven we, na een dankgebed voor de geboorte van Chris-

'Het kerstverhaal herinnert aan eenvoud en compassie'

tus, met het gezin aan een mooi versierde tafel. We aten kalkoen, er waren salades. Daarna wachtten de cadeautjes onder de kerstboom. Nog feestelijker dan die avond zijn in Brazilië de

Kerst dagen zelf. De hele familie komt bij elkaar voor een barbecue. Ik herinner mij muziek, de gezellige gesprekken en kinderen die rondartelden. Toen ik in 2003 in Nederland kwam wonen, moest ik eraan wennen dat Kerst hier echt een 'stille nacht' is. En ook dat het vaak niet met het gezin gevierd wordt. Toch vind ik het in Brazilië en Nederland even gezellig. Tegenwoordig koken mensen hier ook uitgebreid. En mijn vrienden zijn "nieuwe familieleden" geworden.

Ik zou willen dat gezinnen meer aandacht aan het kerstverhaal schenken. Je hoeft geen gelovige te zijn om te weten wat Kerst betekent. Bovendien herinnert het ons aan waarden als eenvoud en compassie. Kerst zou niet moeten draaien om het consumeren van exotische producten op een rijk gedekte tafel. Dat is een armzalige benadering'.

ROBERT REIJNS

Paus-enquête over heikele onderwerpen

NIEUWS Alle rooms-katholieke Hagenaars kunnen van paus Franciscus meedoen aan een enquête. De paus heeft wereldwijd een vragenlijst gepubliceerd.

DE ENQUÊTE GAAT OVER HEIKELE katholieke onderwerpen als het homohuwelijk, gebruik van voorbehoedsmiddelen en de rechten van gescheiden mensen. Begin november waren de vragen bekend. Het is uniek dat een paus rechtstreeks alle parochianen persoonlijk om hun mening vraagt.

Het is nog onduidelijk hoe de enquête in Den Haag wordt gehouden. De antwoorden uit de hele wereld moeten al eind januari in Rome zijn.

De Haagse internetondernemer Eric van den Berg heeft de vragen in het Nederlands vertaald en op de website katholiek.nl gezet. De Nederlandse bisschoppen willen daarvan echter geen gebruik maken 'omdat het een particulier initiatief betreft'. Ze willen formulieren per post naar de parochies sturen. In België, Oostenrijk en Groot-Brittannië mogen katholieken wel per computer meedoen.

De reacties van Haagse pastores waren half november wisselend. Rob Kurvers (Haagse Hout) wacht liever op de papieren versie, hoewel hij de internetvertaling 'zeker het doornemen waard' vindt. Sjaak de Boer (Church of Our Saviour) spoort zijn Engelstalige parochieleden aan de vragenlijst in te vullen op Britse sites. Jan Eijken (Scheveningen) raadt iedereen aan de vragen op katholiek.nl te beantwoorden. Ad van der Helm (Centrum) wil de gedrukte enquête afwachten.

De paus wil de uitslagen gebruiken ter voorbereiding van een bisschoppensynode, oktober 2014, over gezinspastoraat.

advertentie

Gabriel Financiële Bescherming,
voor oprecht financieel advies en hypotheek.

Telefoon: 070-2600798.
Website: www.gabrielb.nl

Gabriël
FINANCIËLE BESCHERMING

Israëlsch dansen

Een warm avondje hop-schoppen

Een Israëlsche groep danst in klederdracht. Je weet maar nooit op welk podium de Haagse cursisten terechtkomen!

REPORTAGE **Israëlsch dansen, hoe doe je dat? Kerk in Den Haag probeerde een avond de fijne kneepjes onder de knie te krijgen. 'Ja, sommigen hebben hem al goed te pakken!'**

ZULLEN WE?' NODIGT EEN VAN de leidsters de groep uit. Dertien vrouwen en twee mannen volgen haar, min of meer schoorvoetend, naar de zaal. Vanavond is er in de Bosbeskappel (Vruchtenbuurt) les 'Israëlsch dansen'. De volksdansen zijn doortrokken van oudtestamentische tradities.

De leidsters, zwarte broek, zwart T-shirt, kleurige sjaal, vormen een ideale combinatie. Sarie Talsma is lang gymlerares geweest en geeft nu vooral bewegingslessen aan ouderen, Petra Oudshoorn is muzikaal geschoold op het Haags conservatorium en is onder

meer dirigent van het koor Pro Cantare.

Ze houden het tempo erin. Talsma noemt steeds de Hebreeuwse naam van de dans en vertelt kort iets over de achtergrond (ergens meen ik een psalmflard te herkennen). Dan doen ze samen de dans voor op de muziek, en nodigen ons meteen daarna metijd gespreide armen uit om op de vloer te komen. Tussendoor mogen we even zitten en luisteren we naar de volgende inleiding, over de gang naar de Klaagmuur, het stichten van een dorp in de woestijn, of over de vreugde om de terugkeer van de vrede.

Spiegelbeeld

We doen elke dans eerst in partjes, dan de partjes achter elkaar, eerst droog en dan op muziek. Talsma en Oudshoorn houden goed in gaten wie wat extra voordoen nodig heeft, én ze zijn gul

met complimenten: 'Ja, sommigen hebben hem al goed te pakken!' Het is af en toe lastig om de volgorde van de partjes te onthouden. Soms moet je bliksemsnel corrigeren om niet tegen iemand op te botsen. Maar niemand neemt het je kwalijk, iedereen doet zijn best en is mild voor een medeploeteraar. We staan in een kring om de leidsters.

Iedereen is mild voor de medeploeteraars

'Let op', waarschuwt Oudshoorn, 'richt je op de leidster die met haar rug naar je toe staat, anders zie je het in spiegelbeeld.' Ah, vandaar dat het voelde alsof mijn hersenen in de knoop gingen.

De dames leren ons hoe de pascombinaties heten: de jemeniet (fijn: drie lettergrepen voor drie passen), de mayim (opzij, kruis voor, opzij, kruis achter). Ze geven beeldende omschrijvingen: 'Stap naar voren en bied iets aan, stap naar achteren en steek het weer in je zakken terug. Nee, niet zo, dan gooi je het de lucht in en ben je het kwijt.' Het maakt de sfeer ontspannen.

Bij een volgende combinatie (stap opzij, schop voor je standbeen langs) vraagt iemand of je er ook een hopje bij moet doen. Ergens in de kring zegt iemand 'ja, een Haags hopje'. Ik voel een slappe lach opkomen, maar de kring hop-schopt serieus verder. We zijn al snel warm gedanst. 'Ik heb het Spaans benauwd', klinkt het ergens. Ik zie een bezweet voorhoofd en hier en daar gaat een vestje uit.

Deze avond is onderdeel van een serie. Sommige deelnemers hebben eerder meegedaan. 'Als ik de muziek hoor, weten mijn voeten de passen weer', zegt een van hen na afloop. Zijn ogen stralen.

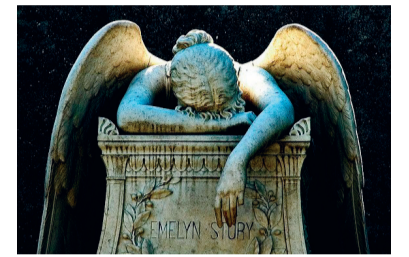
In oudtestamentische tijden dansten men bij vreugde én bij verdriet. Het verdriet lijkt uitgesteld naar een avond later in de serie. Maar als ik Sarie Talsma bedank voor de vreugdevolle avond, legt ze haar hand op haar hart en zucht: 'We zijn in de hal van de Ontmoetingskerk begonnen. Die is nu gesloten. Je moet verder, hè. En hier gaat het ook goed, toch?'

NELLEKE DE JONG-VAN DEN BERG

Musical over Davids verboden liefde

KONING DAVID WERD VOLGENS HET bijbelverhaal verliefd op de schone Batseba, de vrouw van zijn beste vriend Uriah. Uit de liefde die tussen hen opbloede kwamen leugens, listen en geweld voort. De evangelische gemeenschap Maasbach laat met een musical zien, wat dit bijbelverhaal met Kerst te maken heeft.

VRIJDAG 20 T/M ZONDAG 22 DECEMBER, 20 UUR. CAPITOL THEATER, LOOSDUINSEKADE 222. RESERVEREN: MAASBACH.NL

Lezing over engelen door de eeuwen heen

ENGELN ZIJN POPULAIR. ZE VLIEGEN over de toonbank, op kaarsjes en aan sleutelhangers. Wat zijn de (bijbelse) wortels van het engelengeloof? Welke gedaanten hebben culturen ze in de loop der eeuwen gegeven? John Batist vertelt erover aan de hand van verbeeldingen in de kunst en vertellingen van monnik Anselm Grün.

WOENSDAG 11 DECEMBER, 19:30 UUR. DE BOSKANT.

Ton Vreeken over de vrijmetselarij:

'Broederschap is iets anders dan liefde of vriendschap'

INTERVIEW **Ton Vreeken is vrijmetselaar. In Den Haag heeft de orde van vrijmetselaren zo'n veertien loges, afdelingen. Vreeken is lid van de loge Hiram Abiff. Hij vertelt waarom hij zich tot de vrijmetselarij aangetrokken voelt. 'Ik vind het een mooie formule.'**

IN DE VRIJMETSELARIJ SPEELT symboliek een grote rol. Enerzijds worden er veel symbolen uit de bouw gebruikt. Deze symboliek gaat uit van de mens; bouwen begint beneden en richt zich op boven. Het menselijk leven wordt vergeleken met het bouwen aan de tempel van Salomo. Anderzijds kennen we de lichtsymboliek, en die gaat juist van boven naar beneden.

Dat "boven" kun je God noemen, maar God wordt door de vrijmetselarij niet ingevuld. Omdat God het hoogste is, is hij niet te definiëren. En omdat hij niet te definiëren is, kan ieder op een persoonlijke manier daarmee omgaan. Mensen met uiteenlopende

godsbegrippen kunnen zich in de vrijmetselarij vinden. Van belang is wel dat je een verticale notie hebt en ernaar streeft uit dat verticale steun te verwerven. Zie het als een piramide: de top noemen we de Opperbouwmeester des Heelals, en als mens willen we daaronder ons eigen leven zien. Dat biedt steun en beteke-

'Een mannenleven heeft zo zijn eigen risicovolle kanten'

nis, je wordt onder je armen gepakt. Vergelijk het met hoe de gehechtheid aan ouders steun en betekenis biedt aan kinderen.

Oprechtheid

Naast dat verticale is het horizontale van belang: de broederschap. Broederschap is iets anders dan liefde, of vriendschap. De wekelijkse bijeen-

komst bestaat meestal uit een zogenoemde comparitie, waarop één broeder een onderwerp bespreekt. Daarna volgt een gedachteswisseling. Geen discussie; het gebeurt vanuit respect en oprechtheid. Goed is dat te zien in hoe men met elkaar spreekt: degene die iets te zeggen of te vragen heeft, staat op en heeft tijdens het praten zijn hand op zijn hart. Degene die hij toespreekt, staat ook. Allerlei onderwerpen kunnen aan bod komen. Ikzelf hield on-

langs een inleiding over Spinoza. Een aantal keren per jaar komen we bijeen in een rituele ruimte die we tempel noemen. Twee keer staan die bijeenkomsten in het teken van onze patroonheiligen: Johannes de evangelist en Johannes de Doper, als de wegberijder van het Licht. De symboliek binnen de vrijmetselarij is dus behoorlijk christelijk georiënteerd. Als iemand vrijmetselaar wordt, is er een inwijding in de tempel. Om het verras-

singseffect te bewaren – het is van belang dat de nieuwe broeder het ritueel echt ondergaat – vertellen we niet wat er gebeurt. Maar het heeft niets occults, zoals sommigen denken.

Aan de bar

Verder treffen we elkaar beneden aan de bar van het logegebouw. Daar praat je weer op een heel andere manier met je broeders. Er zijn overigens ook wel gemengde loges, maar bij ons komen alleen mannen. Zodra er vrouwen bij zijn wordt de omgang toch anders. Als mannen onderling steunen we elkaar. Een mannenleven heeft immers zo zijn eigen risicovolle kanten. Sowieso zien we naar elkaar om, bij ziekte of problemen zoeken we elkaar op.

Al met al vind ik de vrijmetselarij een mooie formule. Ik heb er veel aan. Maar als de grootste kracht in mijn leven zie ik religie, niet de vrijmetselarij. Religie is de verhouding met God. De vrijmetselarij respecteert God wel, maar biedt geen verhouding tot God. De vrijmetselarij is geen kerk of geloof, is ook geen concurrent daarvan. Stel, ik kom op een onbewoond eiland, dan is er ook geen vrijmetselarij meer. Dat zou ik zeer betreuren. Maar religie blijft.'

MARGOT C. BERENDS

Ton Vreeken aan het strand.

IN - DRUK

JEZUS MET EEN BAJONET?

Gebed tegen elke raket', stond er op het spandoek waarmee we door Den Haag liepen met de grote vredesdemonstratie in 1983. Een wat uit de toon vallend lapje tussen leuzen als: 'Geen nieuwe kernwapens in Nederland', 'Kruisraketten nee' of 'Geen Euroshima'.

Ons clubje bestond uit wat jongeren uit mijn Amsterdamse wijkgemeente, aangevuld met sympathisanten van het 'radicaal-evangelische' opinieblad *Reveil*. In de traditioneel apolitieke en gezagsgetrouwe evangelische achterban werd verontrust gereageerd op onze keuze. De EO nam nog geen afstand van de apartheidspolitiek in Zuid-Afrika in die jaren en in het aandacht vragen voor gerechtigheidsvragen wereldwijd vermoedden velen een communistisch complot.

Kortom, opkomen voor de bijbelse 'sjaloorn' (in

de lijn van de profeten en Jezus Messias), veroorzaakte de nodige onvrede. Niet alleen in evangelische kring trouwens, ook in hervormde en gereformeerde kring polariseerde men er lustig op los. Naast de jaarlijkse *Vredeskant* van het Interkerkelijk Vredesberaad kwam er een krant van het Comité Tweezijdige Ontwapening. Treffend kwam hier de tweespalt aan het licht waar ik al sinds mijn dienstweigering mee geconfronteerd werd. 'Wij zijn ook voor de vrede', zeiden mijn vrienden die wel in dienst gingen. 'Maar wij verschillen van mening over de weg die erheen leidt.'

Goddank is de polarisatie rond de maatschappelijke verantwoordelijkheid en de gerechtigheidsvragen verdwenen. De Michacursus, van evangelische huize, wordt nu breed aangeboden binnen de protestantse kerk en daarbuiten. 'Cursisten leren hoe ze praktisch "goed en recht" kunnen doen in hun eigen leven', staat er op hun website.

Maar in een tijd waarin meer oorlogen worden uitgevochten dan ooit, staat de aandacht voor de vrede op een laag pitje. De vredesbeweging moet de hand daarvoor ook in eigen boezem steken. Het was nota bene het IKV dat militair ingrijpen in Irak bepleitte. Maar de vrede wil daar, met meer dan honderdduizend burgerslachtoffers, nog steeds niet opbloeien. Het sektarisch geweld gaat door.

In de discussie over de JSF heb ik vanuit de kerken nauwelijks een kritisch geluid vernomen over het feit dat de militaire keuze voor dit toestel mede bepaald is door de mogelijkheid er kernraketten mee te kunnen afvuren. Bondgenootschappelijke taken, heet dat. Vergeten is men kennelijk dat de Hervormde Synode ooit uitsprak dat gebruik en bezit van kernwapens in strijd zijn met Gods wil. Ben benieuwd of ons parlement de minister op dit punt de voet durft dwars te zetten. En wat gaan

de partijen doen die zich op het christelijk geloof beroepen? Ik vrees het ergste.

De drones van de Verenigde Staten – executie via het beeldscherm – doden honderden mensen, 'schuldig' (zonder vorm van proces) en onschuldig. Acties die weer de kiem leggen voor haat en terrorisme. Je kunt wel vrede willen, maar de weg erheen doet er kennelijk wel degelijk toe. Hoe kan het toch dat president Obama op dit punt nauwelijks tegenspel krijgt uit Europa? Dat hij onze mail melleest, vinden we erger dan deze gelegitimeerde moordaanslagen.

Een vraagje voor deze Kerst uit mijn pacifistische jeugd: kun je Jezus voorstellen met een bajonet? Liever wat heilzame verwarring dan geloof in geweld.

ROB VAN ESSEN

Arie Eikelboom:

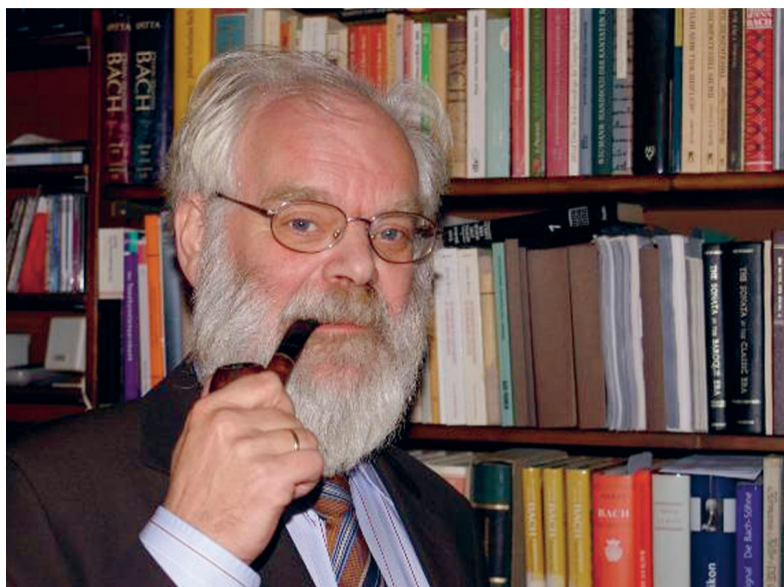
'We vieren dat het leven goed is'

INTERVIEW Musicus Arie Eikelboom heeft Den Haag verlaten. In de Brabantse rust schrijft hij onverdroten verder aan zijn *magnum opus*: de geschiedenis van het kerklied. Zijn advies aan de kerken van nu: leg de lat hoog.

Deel negen is uit. Weer een pil, boordevol informatie over het Europese kerklied. Ditmaal kwam het piëtisme aan bod, in Duitsland en Nederland. Arie Eikelboom legt de stapel boeken die hij de afgelopen jaren heeft gepubliceerd, met een trots gebaar op tafel. Er volgen nog een deel of zes. Dan heeft hij de geschiedenis van het kerklied door de eeuwen heen uitputtend beschreven. Een monnikenwerk, waartoe zijn cursisten en koorleden hem jaren geleden hadden aangezet. Want vertellen is mooi, maar wie schrijft die blijft. Dus was zijn proefschrift over een motet van Johann Sebastian Bach, zes jaar geleden, niet het

einde van Eikelbooms schrijfproductie, maar eerder een begin.

De cantor-organist van de Maranathakerk heeft eind november Den Haag verlaten om in de luwte van een dorp onder de rook van Breda zijn boekenreeks te voltooien. De man die dertig jaar geleden de befaamde musicus Adriaan Schuurman opvolgde, heeft, zegt hij, eigenlijk niks met de grote stad. Geef Eikelboom een studeerkamer, een computer en een paar instrumenten en hij kan overal leven. In deze fase van zijn leven – hij is 65 – wil hij, hymnoloog van huis uit, zijn visie op de rijkdom van oudere kerkliederen graag benadrukken en doorgeven.

Arie Eikelboom schrijft en blijft. 'Niets verouderd zo snel als de mode van het moment.'

Want hij gruwet van een kerk waar alleen de nieuwste liedjes worden gezongen. Niets verouderd zo snel als de mode van het moment.

Vandaar dat hij met passie vertelt over een piëtist als Graf von Zinzendorf, in de achttiende eeuw aartsvader van de Evangelische Broedergemeente, beter bekend als de Hernhutters. Deze man was een idealist, verbood godsdiensttwisten, organiseerde als eerste oecumenische diensten en schreef voor de vuist weg veertienhonderd liederen. Van de Hollandse piëtisten noemt Eikelboom de zonderlinge en mensenschuwe fabrikantszoon Gerhard Tersteegen, die het mooie lied 'Komt laat ons voortgaan kind'ren' schreef.

Niet pruttelen

Nee, echte helden heeft hij niet. Paul Gerhardt misschien, de zeventiende-eeuwse Duitse dichter die kans zag elke versregel te laten slaan op een bijbeltekst. En uit de twintigste eeuw Willem Barnard, een echte taalkunstenaar, die fabuleus speelde met klanken. Dat brengt Eikelboom tot wat hij als de kern van de liturgie ziet: een feestelijke ontmoeting van de christelijke gemeente met de Eeuwige.

Hij zegt: 'In een kerkdienst botsen gezegd twee vormen van waarheid op elkaar: de bijbelse verhalen met uitzicht op het Koninkrijk van God, en de werkelijkheid van alledag waar het er heel wat minder verheven aan toe gaat. Het is – letterlijk – de kunst beide kanten te belichten en op elkaar te laten reflecteren, in woord en muziek. Hoe

'We trekken onze goeie kleren aan, want we gaan God ontmoeten'

je ook over God, de Ene of de Eeuwige denkt, je komt in een kerkdienst bij elkaar om iets met elkaar te vieren. Namelijk, dat het leven toch goed is.' Dat betekent dat in een kerkdienst de lat hoog gelegd moet worden. 'We pruttelen niet maar wat, nee we zingen. En als het niet direct lukt, doen we het nog een keer. En we trekken onze goeie kleren aan, want we gaan naar de kerk om God te ontmoeten. Niet om zo maar gezellig bij elkaar te zitten.' Iedereen moet van hem z'n best doen, de musicus, de gemeente en ook de

voorganger. Eikelboom zou graag zien dat predikanten weer les krijgen in klassieke retorica, zodat ze een betoog kunnen houden dat werkelijk boeit. 'Nu hebben we dominees die een verhaaltje oplezen van een papiertje.'

Kinderboekjesstijl

De organist, dirigent, godgeleerde, docent en componist Eikelboom signaleert tot zijn verdriet een tendens om in de kerk alles wat als moeilijk ervaren wordt, te schrappen. In het nieuwe

'Laat kinderen kennis maken met bijbeltaal'

Liedboek is het bekende kerstlied van Nicolaas Beets 'Daar is uit 's werelds duist're wolken' vervangen door een volgens hem slappe bewerking. 'Spelling kun je moderniseren, maar aan de woordkeuze van de dichter kom je niet. Dat getuigt van weinig respect.'

Toegegeven, we hoeven niet alleen Gerhard en Beets te zingen, en de kerk is geen museum, maar het opleuken van de liturgie stuit hem tegen de borst. Toen het Liedboek van 1973 verscheen, was er een brede educatieve campagne op radio en televisie. 'Nu doet de NCRV geen moer meer aan kerkmuziek. En de Ikon wordt opgeheven.'

De moraal van Eikelbooms verhaal: 'Leer de schooljeugd weer zingen. En laat kinderen in de kerk kennis maken met bijbeltaal. Niet met hapsnaptal in kinderboekjesstijl. Er gaat niets boven de zeggingskracht van het origineel.'

Eén troost voor Eikelboom: hij heeft zelf met enkele melodieën het nieuwe Liedboek gehaald. De teksten zijn van Willem van der Zee, de Haagse predikant met wie hij jaren lang creatief samenwerkte. De liederen zijn ontstaan in de Maranathakerk, die daardoor in het Liedboek ook nog een beetje meeresoneert. Het zijn mooie herinneringen, maar Arie Eikelboom is geen man van sentimenten. Hij klopt zijn pijp nog maar eens uit en denkt liever aan deel tien dat naar de drukker moet.

JAN GOOSSENSSEN

INFORMATIE: ARIEIEKELBOOM.NL

advertentie

Firma A. N. Kerkhof & Zn
Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:

- levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Vrije keuze van:

- begraafplaats of crematorium
- kerk, aula of locatie
- plaats van opbaring
- uitvaartverzekering/deposito

Uitvaartcentra

- Sorghvliet Groot Hertoginnelaan 1
- Waldeck Oude Haagweg 28
- Nootdorp Veenweg 14

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227
's-Gravenhage
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl

070 345 16 76
www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familietraditie

Van Der Helm
uitvaartzorg

persoonlijke begeleiding bij uitvaarten... van mens tot mens...

070 - 335 03 97 - www.vdhuz.nl

Engelen & Spoor
UITVAARTVERZORGING

Gericht naar uw persoonlijke wensen

Verzorgen en hulp bij verzekeringen en deposito's

Diverse uitvaartcentra beschikbaar, o.a. 'Sorghvliet', Groot Hertoginnelaan, 's-Gravenhage

Kantoor
Jan van Nassastraat 110, 's-Gravenhage

Tel. (070) 350 7000
(dag en nacht)

info@engelenenspoor.nl www.engelenenspoor.nl

Vredeswerkers

Samen aan de bingo

Zo'n 17.000 oudere Hagenaars voelen zich eenzaam en geïsoleerd. Familieleden of vrienden blijven vaak weg of zijn overleden. En hun aantal neemt nog toe.

Dat schrijft de Protestantse Diaconie van Den Haag in een brochure. Ouderenwerkers Anita del Monte Lyon-Hendriks en Marianne van Schravendijk organiseren verscheidene activiteiten met vrijwilligers, zodat de ouderen eens hun hart kunnen luchten of er even tussenuit kunnen gaan. Er zijn verder gespreksgroepen in verzorgingstehuizen en soms uitjes. Op de foto vermaken jong en oud zich met een bingspel. Info: stekdenhaag.nl

Klappen voor God, waarom stoort me dat?

Geen alledaagse woorden voor goddelijk geheim

OPINIE Dekken we de tafel met een plastic placemat of met een damasten tafellaken? Hoe benaderen we God? Margot Berends pleit ervoor een bescheiden stapje terug te doen, en uit eerbied voor het mysterie gelaagde taal te gebruiken. Taal die niet teveel invult.

'Zullen we God een groot applaus geven?' Dit zinnetje echode na toen ik op de fiets stapte na mijn bezoek aan de nieuwe Haagse C3-kerk. Deze kerk is overgevaaid uit Australië en is geschoeid op

Taal en symboliek zijn niet eenduidig

een evangelische leest. Ik was er voor een reportage. (Zie KDH 159.) Toen ik de voorganger vertelde dat ik zelf meer geniet van een hoogliturgische dienst, zei hij zoiets als: die zul je hier niet aantreffen, maar prima dat die bestaat en dat anderen daar hun heil vinden. Ik kon natuurlijk denken: 'Laat duizend bloemen bloeien', en zonder piekeren naar huis fietsen. Maar dat applaus bleef naklinken. Klappen voor

God. Waarom stoort me dat nu eigenlijk? En waarom storen mij de andere oneliners in deze dienst?

Een paar weken daarna werd mij een mooie metafoor aangereikt. Ik interviewde een vrouw in Delft die alles weet over damast. Zij vertelde dat het zo jammer is als de Avondmaalstafel niet meer mooi wordt gedekt met een damasten tafellaken. 'Voor God is het mooiste nog niet mooi genoeg', zei ze. En ze voegde eraan toe dat zo'n laken pas echt fraai valt als er ook nog een molton onderlaken onder ligt. Dat dempt geluid, dat voelt zacht en warm aan, dat geeft een rijk gevoel. Terwijl ze dat zei, wist ik wat ik ervaar als een gemis in een pinksterkerk als C3: de gelaagdheid.

Zoals een Avondmaalstafel zorgvuldig gedekt is met verschillende laag-

jes, zo gelaagd is ook de rest van de liturgie die zoveel eeuwen getrotseerd heeft. Je ziet niet meteen wat er onder of achter de woorden en gebaren schuilgaat. Taal en symboliek zijn niet eenduidig. Ze helpen zoeken naar dat mysterie, het mysterie dat wij God noemen. Dat mysterie wordt eer gebracht in een glorialied, in lofzangen die in dichtelijke bewoordingen om het geheim heen cirkelen. Die het openhouden. Wie zijn wij dat wij dat mysterie zouden kunnen duiden in simpele, eendimensionale alledaagse woorden?

Een predikant die ik ken, bewoog zich vroeger in pinksterkerken maar is daar inmiddels op terug gekomen. Hij zei eens: 'Ik heb er moeite mee dat pinkstergelovigen denken dat ze God in hun broekzak hebben zitten. Ze denken te weten hoe God in elkaar steekt.' Niks mysterie. Niks geheime-

nis, waarbij we eerbiedig op gepaste afstand tastend zoeken naar woorden die dit heilige misschien enigszins recht doen. Nee, gewoon: kom, laten we even klappen.

Voor mij verhoudt een applaus voor God zich tot een poëtisch loflied, als een plastic placemat tot een dubbellagig gedekte tafel. Er valt niet meer te peilen naar een diepte, het laat geen ruimte om slechts te vermoeden dat er nog iets is dat we niet zien.

Voor het neerleggen van een placemat hoeft een mens minder moeite te doen dan voor het dubbellagig tafeldekken. Maar wie van zo'n mooi gedekte tafel

eet, proeft het voedsel met aandacht en kijkt peinzend zijn disgenoten aan: hoeveel nuances proef ik eigenlijk, welke ingrediënten zijn gebruikt, hoe is dit gerecht klaargemaakt? Zo iemand verwijlt bij het geheim van de kok. Ik vind tastend proeven een mooier compliment voor de Kok dan een klaterend applaus.

De metafoor van het tafelkleed helpt mij in het zoeken naar welke vorm bij mij past. Tegelijk besef ik goed dat ieder zijn eigen vorm kiest. Dat maakt dat ik toch ook terugkeer naar mijn eerste gedachte: laat die duizend bloemen bloeien. En laten we dat gemengde boeket maar in een mooie vaas op tafel zetten.

MARGOT C. BERENDS

Tastend proeven is een mooier compliment dan applaus

Buitenlandse Kerst

Feestdagen in Arabische stijl

Zakgeld krijgen van je man

Martha Eskaros kwam twintig jaar geleden uit Egypte naar Nederland. Ze kerkt bij de 'Arabische samenkomst' in de Vredekerk (Morgenstond).

'ARABISCHE CHRISTENEN HALEN vaak al een maand voor Kerst hun hele huis ondersteboven voor een grote schoonmaak. Zelfs geveerde muren worden gewassen. Het kopen van nieuwe kleding is een andere gewoonte. Voorafgaand aan Kerst wordt lange tijd gevast, waarbij overdag niets en 's avonds alleen veganistisch gegeten wordt. Daarom is een goed gedekte tafel tijdens de feestdagen een must.

Weten wat je viert

Op Eerste Kerstdag geven oudere familieleden geld aan jongere familieleden. Mannen geven hun echtgenoten zakgeld. Steeds meer Arabische christenen zetten een kerstboom in hun kamer, ook in Arabische landen. Ik weet goed dat de kerstboom niets met Kerst te maken heeft. Maar we wonen in Nederland en op een gegeven moment ga je de leuke tradities overnemen. Het is belangrijk dat we weten waarom

we Kerst vieren. Voor mij ligt de betekenis niet in ramen boenen, kleding showen, geld doneren of eten tot je er bij neervalt. Al onze gewoonten hebben of hadden vast iets met het kerstverhaal te maken, maar wat precies weet ik jammer genoeg niet meer.

Maar zolang we de oorsprong in herinnering blijven brengen, zal de ware

glans van Kerst door alle *glitter and glamour* eromheen niet verbleken. Wij, Arabische christenen, vieren de geboorte van de verlosser der wereld, Jezus Christus. We staan stil bij het feit dat Jezus in nederigheid en met liefde op aarde is gekomen, om licht te brengen en ons een nieuw leven te leren.'

ROBERT REIJNS

Een Arabische vrouw brandt een kerstkaars.

KDH-lezers met korting naar Anton Philipszaal

DE NEDERLANDSE BACHVERENIGING onder leiding van Jos van Veldhoven voert in de week voor Kerst in de Dr. Anton Philipszaal de *Weihnachtshistorie* van Heinrich Schütz uit. Het is een kerstverhaal op muziek. Herders, engelen en koningen bejubelen het Jezuskind. Schütz (1585-1672), vermaard componist van lutherse muziek, schreef het stuk in 1664 voor de hofkapel van Dresden, destijds een van de beroemdste ensembles in Europa. Hij liet nieuwe klanken horen van instrumenten als de gamba, cornet, dulciaan en theorb, en liet zich inspireren door de opera. Daarmee werd hij een inspirator voor Johann Sebastian Bach. Naast Schütz klinkt kerstmuziek uit de zeventiende eeuw op melodieën die nog steeds bekend zijn. *Kerk in Den Haag* en de Dr. Anton Philipszaal geven 25 procent korting op de entreprijs voor *Het kerstverhaal van Schütz*. Voor een eersterangskaartje dat normaal € 33,50 kost, betaalt u € 25 als u bij bestelling de kortingsspreuk 'Kerst met KDH' doorgeeft. Kaartjes zijn te koop bij de kassa of via (070) 88 00 333.

MAANDAG 23 DECEMBER, 20:15 UUR.

Kerk in Den Haag per post in de bus

Wilt u een postabonnement op *Kerk in Den Haag*? Het blad wordt dan tien maal per jaar toegestuurd. De prijs is € 17,50 per kalenderjaar. Opgave abonnement per mail: info@kerkdenhaag.nl. Of bel: 06 123 13 053.

Diensten aan Zee tussen pop en oude klanken

DE BETHELKERK IN SCHEVENINGEN houdt elke tweede zondag van de maand een uitgesproken muzikale viering, de zogenoemde 'Diensten aan Zee'. Initiatiefnemer Sander van Marion: 'De preek duurt hoogstens tien minuten, de gebeden zijn kort. Er klinken verschillende instrumenten, van orgel tot Spaanse trompetten. We willen het midden vinden tussen de bijna-popconcerten van evangelische vieringen en de zware klanken uit vorige eeuwen.' Het bezoekersaantal groeit. Op de diensten komen nu zo'n 250 bezoekers af.

ZONDAG 8 DECEMBER, 17 UUR.

Lekker pittig eten

Iedere maandag koken Elly van Meijgaard (r) en Lenie Kemper in de keuken van de Maranathakerk zestig maaltijden voor de asielzoekers in de gekraakte kerk aan de Sportlaan. Meestal koken ze vegetarisch. Lekkere recepten scheuren ze uit de krant. 'De asielzoekers hebben zelf ook een kok, maar die werkt zich al een slag in de ronde. We willen hem graag ontlasten.' De twee maandagkoks ontdekten al gauw wat de mannen lusten: lekker pittig eten. Geen zoete vruchten zoals banaan en ananas door de rijst. 'En nee, we zetten ze geen zuurkool of boerenkool voor.'

Vredeswerkers

Protestantse Kerk, kerken per stadswijk

Stadsdelen	Kerkgebouwen	Tijd	zondag 1 december	zondag 8 december	zondag 15 december	zondag 22 december	Kerstavond 24 dec.	Kerstmis 25 dec.	zondag 29 december	OJ=31 dec/ NJ=jan
Centrum	Grote of St Jacobskerk Romd de Grote Kerk 10	22.00	X	X	X	X	22u samenzang vooraf! dss Tielkemeijer & Koster	X	X	X
Schilderswijk	Lukaskerk Om en Bij 2	10.30	ds WTV Verhoeven ✂ HA	ds JChr Donner	Dominicusdienst Poëzie: God en mens	ds J van den Berg	naar de Lutherse Kerk 19u30	ds WTV Verhoeven ✂	ds Verhoeven samen met de Dominicus	X
Benoordenhout Archipel	Duinzichtkerk van Hoghenoucklaan 89	10.00	ds C van Duinen	ds C van Duinen HD	ds FB Fennema	ds C van Duinen HA	22u ds C van Duinen	ds van Duinen	ds B Bootsma	OJ:19u30 ds van Duinen NJ X
	Vredeskapel Malakkastraat 1	10.30	naar de Duinzichtkerk	naar de Duinzichtkerk	naar de Duinzichtkerk	naar de Duinzichtkerk	ds JC van Dongen	naar de Duinzichtkerk	naar de Duinzichtkerk	OJ:naar Duinzichtkerk NJ X
Bezuidenhout	ChristusTriumfatorkerk Juliana v Stolberglaan 154	10.00	ds B Bootsma HA	dr RE Stiemer	ds B Bootsma	ds RE Stiemer	21u ds Bootsma	ds RE Stiemer	ds A Mak Haarlem	OJ: 17u ds Bootsma NJ X
Mariahoeve Marlot	Kruispunt Diamanhorst 187	10.00	ds R van Essen	ds FB Fennema	ds CM Schreuder HA 21dec 19u vespers	ds AR de Meij Mecima Vergevingsdienst	20u ds de Meij Mecima	ds de Meij Mecima HA 17u vespers	kerkeraad	OJ X NJ 10u ds de Meij HA
	Pax Christikerk Vlamenburg 2	10.00 12.00	ds PJ Bakker open kerk	ds PJ Bakker open kerk	ds Zandbergen Wadd'v'n open kerk	ds JWT Mout open kerk	19u kinder en tienerkerst	11u !! ds PJ Bakker (geen open kerk)	ds PW de Nooy Rt open kerk	OJ 17u ds SH Smits NJ X
Stadsdeel Laak Spoorwijk	de Oase van Meursstraat 1	10.00	ds JC Boot-de Boer Leidschendam	kringviering	ds R de Reuver HA	drs J A de Waal Ldn	22u zangdienst	ds AJG Dronkert	ds TR Noorman Rt	X
Moerwijk / Morgen- stond / Zuiderpark	Marcuskerk Jan Luikenlaan 90	10.00	ds P Domburg-Doorn	dr R de Reuver	ds JW Drost Druten	ds J Stelwagen Leersum	19u ds R de Reuver	ds R de Reuver	cand HGW Groot Karsijn Leiden	OJ 19u ds de Reuver NJ X
Transvaal / Valkenbos/ Rustenburg	Valkenboskerk Zuiderparklaan 2	10.00	ds ME den Dulk	dr P Sanders	14u30 SLUITING 3 predikanten HA	X	X	X	X	X
Vogelwijk Bloemenbuurt	Bergkerk Daal en Bergselaan 50	10.00	naar Maranathakerk 10u30 !	dr HE Wevers	ds O Elseman HA	ds IA Padmos Kaag	naar de Maranathakerk	ds O Elseman ✂	ds O Elseman	OJ 19u ds Elseman NJ X
Statenkwartier-0 Duinoord Zeeheldenbuurt Regentessekwartier-N	Maranathakerk 2e Sweelinkstraat 156	10.30	ds O Elseman	ds A Wicke met Bachcantate ✂	ds J van den Berg	ds O Elseman	20u ds Wicke dienst met jong en oud	ds A Wicke	ds HTH Vollebregt	naar de Bergkerk
	Noorderkerk Schuijistraat 9/11	10.00 19.00	ds RE Stiemer	ds HJ van Laren	ds D Sikkema	cand R ten Hoopen Gv zangdienst	21u ds Stiemer met YMCA	10u30 Leiding kindernevendiensten	dr RE Stiemer	X
Vruchtenbuurt Bohemien	Bosbeskapel Bosbesstraat 5	10.00	ds J Korf	ds NA Riemersma	ds Riemersma S/T	ds JA Tielkemeijer	X	ds NA Riemersma ✂	mw JW Vree-van Dongen Maassluis	OJ X NJ X
Loosduinen Waldeck Houtwijk	Abdijkerk Willem IIIstraat 40	10.00 19.00	ds M Koster	ds W Verkuijl	ds J Korf S/T	ds N Pronk	18u30 kinderndst, 21u trad kerst, 23u Carols&Lessons	9u30 ds W Verkuijl 11u ds J Korf	ds M Koster	OJ 19u30 ds Korf NJ 10u30 dVerkuijl&Korf
Bouwlust Vrederust Morgenstond	Shalomkerk Vrederustlaan 96	10.00	ds JA Tielkemeijer	ds JA Tielkemeijer	ds N Pronk S/T	ds M Koster	21u ds N Pronk	ds JA Tielkemeijer	ds J Korf	OJ X NJ 10u ds Pronk
Scheveningen Dorp	Bethelkerk Scheveningen Jurriaan Kokstr. 173	10.00 17.00	ds J Maasland HA	ds Maasland ds K Staat Andijk d a/zee	mw A van Mansum ✂	ds J Maasland	22u ds Maasland	ds J Maasland	11u hr J van Schaik Woubrugge	OJ 19u ds Maasland NJ X
	Oude Kerk Keizerstraat 8	10.00 17.30	ds J Quist ds ten Voorde Almere	dr HG de Graaff Rt ds FJ van Harten	ds J Quist ds DE van Dorsten Gouda	ds Middelkoop Ambacht ds J Quist kinderkerst	X	ds Quist, 17u30 X 26/12 10u ds N de Jong Rt	ds T Wegman 17u30 X	OJ 19u ds Quist NJ 10u ds Quist
Belgisch park Statenkwartier - W	Nieuwe Badkapel Nieuwe Parklaan 90	10.00	ds O Th Boonstra ds R Radstake Rt, bev ds Ch van der Leest	dr Ch van der Leest S/T ✂	ds LJ de Leeuw cantate ✂	ds C Meijer Haarlem	22u ds AR de Meij Mecima Nine lessons & carols ✂	ds Ch van der Leest ✂	ds R de Meij Mecima S/T	OJ:19u30 ds de MMecima NJ 10u30 ds v d Leest
Duindorp	Prinses Julianakerk Tesselsestraat 6	10.00 17.30	prof dr W Balke ds AV vd Plas Waddinxv	ds FJ van Harten ds J Quist	ds FJ van Harten dr Th vd Hoeven Jeugdd	ds J Quist kinderkerstfeest	21u30 ds FJ van Harten	ds van Harten, 17u30 X 26/12 naar Oude Kerk	ds J Maasland ds Zaadstra Kockengen	OJ 19u ds van Harten NJ 10u ds vHarten +koffie
Ypenburg	De Toevlucht Laan van Hoornwijk 140	10.00	dr HE Wevers	ds A Minnema HD	ds A Minnema	mw MM Vroom-Jobse Bilthoven	19u ds Minnema	21u ds Minnema	ds KH Wigboldus	OJ 19u30 ds GJ van Herk Nootdorp. NJ X
Leidschenveen	De Leidraad Harriët Freezerhof 28	10.00	mw P Vossegat	ds Th J Haitjema	dhr MA Boelen ✂	mw KJ Ridderhof	21u30 ds Th J Haitjema	ds Haitjema	dhr MA Boelen ✂	OJ 20u naar Dorpskerk NJ X

Kerken in overige categorieën

PKN-kerken voor de hele stad	Bethlehemkerk Laan van Meerdersvoort 627 Dankdag woensd 6 november	10.00 17.00 14u/19u	ds Vogelelaar Voorb HA ds Z de Graaf Katwv/R	ds LJ Vogelelaar HA ds Vogelelaar dankzegging.	ds WJ Dekker Delft ds A Vastenhoud	ds G van Goch Huizen X	X	ds LJ Vogelelaar ds LJ Vogelelaar (26/12 X)	ds LJ Vogelelaar X	OJ 19u30 ds Vastenhoud NJ 10u30 ds Vastenhoud	
	Houtrustkerk Beeklaan 535	10.30	dr MSF Kemp ✂	ds KH van Klaveren ✂	ds JH Peijpers Alphen	ds HD van Hoogstraten Nijmegen	22u ds van Klaveren ✂	ds KH van Klaveren ✂	prof dr EH Cossee Rt	OJ X NJ X	
	Kloosterkerk Lange Voorhout 2	10.00 10.30	ds MR Klokke	dr MPCF Lanooij HA ✂	ds MR Klokke		ds JT Schneider vlootpred.	22u30 ds Lanooij	ds Lanooij ✂	ds Klokke cantate ✂	OJ 19u30 ds MR Klokke NJ X
	Evangelische Gemeente Lutherse Burgwal 9	10.15	ds MMB van der Meij- Seinstra	ds WTV Verhoeven	ds MMB van der Meij	ds van der Meij	14u ds Verhoeven kinderd 19u30 ds van der Meij	ds MMB van der Meij	ds LH van Rouendal	X	
	Eglise Wallonne Noordeinde 25	10.30	pasteur D Rijs	dr K Blei Sainte Cène	14/12 18u p.Weber: Noël des familles, 15/12 X	m JB la Grouw	X	m. F Roux	pas de culte	X	
Overige kerken voor de hele stad	Deutsche Evang. Gemeinde Bleijenburg 5	10.30	Pfrn B Wenzlaff	*	Pf E Benz-Wenzlaff	Pfrn B Wenzlaff	15u Familiengottesdienst -Pfrn, 17u Christvesper-Pfr	Pfr E Benz-Wenzlaff	*	OJ 17u Pfrn B Wenzlaff NJ X	
	Doopsgezinde gemeente Paleisstraat 8	10.30	ds E Bijlsma	ds M Eberwijn	dhr H Schram	kinderkerstdienst	X	dhr H Meihuizen	X	X	
	Ekklesia Brouwersgr. 2-K in steeg door hek	11.00	X	Buber de weg van de mens	X	psalmen	X	Kerst	X	X	
	Evangel. Broedergemeente Herrnhutters Chasséstraat 1	10.00 11.00	zr Chr Welschen	br J Welschen Zeist	zr Chr Welschen Avondmaal	zr G Bent kinderkerst	19u Heilig Avond zr Chr Welschen	Zr Chr Welschen Kerstfeest	vrije zangdienst	OJ 18u zr Welschen NJ 17u zr Welschen	
	Ned. Indonesische k.GKIN Marcuskerk Den Haag of Nieuwe kerk Rijswijk	13.30 14.00	vic Adham Satria	ds S Tjahjadi		ds J Linanadi	dr B Plaisier	X	Kerstviering in den Haag zie www.gkin.org	vic Adham K Satria	ds S Tjahjadi
	Remonstrante kerk Ln v Meerdersvoort hg 955	10.30	ds RH Esveld	ds M Slootmans	dr JF Goud	ds M Slootmans	21u ds RF Philipp	ds M Slootmans	ds RH Esveld	X	
	Vrijgemaakt Ger Ichtusk Duinkerkestraat 11	10.00 17.00	ds J Klapwijk ds G den Broeder	ds J Klapwijk ds G den Broeder	ds J Klapwijk ds G den Broeder	ds J Klapwijk kerstspel	X	ds J Klapwijk X	ds P Strating ds G den Broeder	OJ 19u30 ds J Klapwijk NJ X	
Ziekenhuizen	Bronovo Ziekenhuis Bronovolaan 5	10.00	ds JW Steenberg	pastor JC Koeleman	ds E Hulsman	ds JW Steenberg	X	ds E Hulsman	*	X	
	Haga Ziekenhuis Leyweg 275	10.00	ds L Baars	pater JB Beij	ds SMA Wevers - van der Feltz	ds E Baars	X	pastor HW Hoefman	pastor HW Hoefman	X	
	MCH Westeinde Lijnbaan 32	10.00	pastor G Schürmann ✂	pastor G Schürmann ✂	pastor W Hoogendoorn	18/12 14u kerstconcert 22/12 p Schürmann ✂	20u30 pp Schürmann & Hoogendoorn ✂	pastor AG Wessel ✂	ds I J Visser	OJ X NJ pastor Schürmann	
	MCH Sint Antonius B.Banningin 1 Ldsch'dam	10.30	ds I J Visser ✂	pastor AG Wessel	ds I J Visser ✂	19/12 20u kerstconcert 22/12 pastor Wessel ✂	20u30 pastor Wessel & ds Visser ✂	X	pastor W Hoogendoorn	OJ X NJ pastor Wessel	
Parnassia	Franciscuskerk Monstersweg 93	10.30	pastor H van Breukelen	inloop	ds M H Kroes ✂	inloop	19u pastor CLM van Straten-<	X	inloop	X	
	Clarakapel Rozenbottelstraat 14	10.30	pastor T van Driel	pastor H van Breukelen	pastor H Delemarre ✂	ds R van Dijk	19u ✂ pastor Verbaarschot	ds R van Breukelen	pastor van Breukelen	X	
Dienst met doventalk	Koningkerk B. Ingenhoeslaan 4 Vbg	10.00	ds J van der Wolf com- bidienst	X	ds E van der Wolf-Kox combidienst	X	X	in koningzaal ds Bootsma regionale kerstdienst	X	X	
Tehuizen	Houthaghe Toon Dupuisstraat 10	10.00	mw LJ Ridderhof-Boon	ds A Karreman HA	ds T Bergsma	ds GA de Groot	X	ds M-A Sijbrandij-Verbist	mw B Ivens	X	

Kerken met vaste gegevens voor elke zondag

Anglican Church Arij van der Spuiweg 1 8h30 & 11h Holy Communion 9h30 All Age Worship 18h30 Evening service or Praise & Café, 4th Sunday 17h choral evensong	American Protestant Church Esther de Boer van Rijklaan 1 9:45 am contemporary service 11:15 am traditional service	Oud-Katholieke Kerk Juffrouw Idastraat 7 s'-woensdags 12u45 viering in zolderkapel, 15dec 16u vespers 22dec 15u30 Lessons & Carols 24dec: 22u Nachtmis. 25dec 10u Hoogmis. 31dec: 16u30. 1jan: 12u45	Volle Evangelie Gemeente Vrededijk Maartensdijk 126 zo 10u30 NL zo 19u Arabisch	Baptistengemeente Vier Heemskinderenstraat 91 10u samenkomst	Leger des Heils Prinsegracht 57 10u samenkomst olv Majoor Elsje Klarenbeek met muziek- corps en zangbrigade
Evangeliegemeente Morgenstond Exoduskerk Beresteinlaan 263 zo 10u samenkomst	Het Apostolisch Genootschap Quakers Stadhouderslaan 8 zo 9u30 samenkomst ✂	Genootschap der Vrienden Quakers Stadhouderslaan 8 10u30 stille samenkomst	Zevende Dags Adventisten Robijnhorst 197 - op zaterdag! 10u Bijbelstudie 10u dienst		

Taizédiensten

Buurt- en kerkhuis Bethel, Thomas Schwenckestraat 30 elke maandag 19.30u Taizé-avondgebed Zorgvlietkerk Prins Mauritslaan 10 elke vrijdag 20u Taizé-avondgebed Elandstraatkerk elke 1e zaterdag vd maand 19.30u Taizéviering Benedictuskerk Rijswijk elke laatste vrijdag van de maand om 19.30u Taizéviering
--

Rooms-katholieke kerken, Nederlandstalige weekendvieringen, zie verder www.vliethaghe.nl

Centrum , Parkstr 65a, H. Jacobus Maior zo 9u NL 10u15 Lat, 12u15 NL 16u vespers 24dec 23u30 ev. 25dec: 10u15 Lat, 12u15 NL, 14u: kerststal, 26dec: 10u15, 12	Schilderswijk , Hoe- fkaade 623, H. Martha, za 19u, zo 9u45 Kerstavond 19u (kinde- ren), 21u30, 25dec 9u45	Haagse Hout , Wassenaarsweg 53, St. Paschalis Baylon, zo 11.00 Kerst: 24dec 19u (kindermis) en 23u. 25dec 11u	Bezuidenhout , Bezuidenhoutseweg 153, OLV van Goede Raad, za 17.30, wo 12.30 Kerstavond 24dec: 21u	Marlot , Bloklandenplein 15, Onbevlekt Hart van Maria, zo 9.30 Kerst: 25 en 26dec: 9u30	Zeeheldenbuurt , Elandstraat 194, Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen, zo 11.00. Kerst: 24dec: 19 en 22u30 25dec 11u, 26dec 12u	Rijswijk , Sir Winston Churchilln 372. H.Bene- dictus en Bernadette za 19.00, zo 9.30 Kerst: 24dec 22u 25dec 10u30 15u kindje wiegen
Regentessekwartier , Beeklaan 188, H. Agnes, zo 10.00 Kerst: 24dec 21u, 25dec: 11u	Valkenbos , Kerk Titus Brandsma Kamper- foeliestr 279, zo 10.30, vr 10.00. Kerst: 24dec 19&22u 25dec 10u30	Loosduinen , Loosduinse Hoofdstr 4, Kerk Maria v Eik & Duinen zo 10.00, za 13.00. Kerst: 24dec 19 & 22u 25 dec 10u	Waldeck/Kijkduin , Aaltje Noordewierstr 4, H. Pastoor van Ars, zo 10.30. Kerst 24dec 19 & 22u, 25 dec 10u30	Leyenburg , Leyweg 930, Emmatuskerk, zo 10.00, 3e za 13.00 Kerst 24dec 19 & 22u 25 en 26 dec 10u	Scheveningen , Scheveningsweg 233, H. Antonius Abt. za 17u., zo 10.30 24dec 18u30 20u30 23u 25dec 10u30	Rijswijk , v Vredenburg- weg 69, H. Bonifatius, za 19.00, zo 11.00 Kerst: 24dec 19, 21 en 23u 25 en 26 dec 11u

Doordeweekse diensten:
■ Aandachtscentrum Schoolstraat 18 di t/m vr 13 u stilteviering
■ Kloosterkerk elke wo 19.30 u vesperviering
■ Evangelisch Lutherse Kerk elke wo 12.45 -13 u middaggebed

Symbolen: ✂ met cantorij, muziek etc; X geen dienst; * geen opgave
ontvangen; z zie www.kerkindenaag.nl; v voorganger met
preekconsent; ✂ kerkelijk werker Ω gedachtenis van gestorvenen.

Samenstelling: Kerkelijk Bureau Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage.
Opgave en wijzigingen: hagepreken@casema.nl. Telefoon (070) 385 87 07.
Adres: Diamanhorst 187, 2592 GD 's-Gravenhage.
Tehuizen publiceren intern eigen diensten,
zie ook op internet: www.kerkindenaag.nl

VOOR ADRESSEN VAN KERKEN ZIE PAGINA 6.

Voor adressen van kerken zie pagina 6. Januari-activiteiten opgeven tot 3 december via kerkinderhaag.nl of redactie@kerkinderhaag.nl.

Meer agenda: kerkinderhaag.nl.**Zinnige kost**

Lekker dineren met interessante gespreksvragen. Thema: 'Jij en de ander'. Di 3 dec, 18:30-21 u ■ Kloosterkerk ■ Opgave: klokke@kloosterkerk.nl ■ Kosten €20.

Mantra's zingen

Uit verscheidene geloofstradities. Di 3 dec, 20 u ■ Lukaskerk

Muzikale buurtkoffie

Duo An (viool) en Floor (piano) met lichtklassieke muziek. Woe 4 dec, 10 u ■ Maranathakerk

'Bewogen besluiten'

Interview met Deirdre Enthoven over haar boek. Thema: morele dilemma's. Woe 4 dec, 12:30 u ■ De Boskant

Zwijgen is goud

Samen een half uur stilte, met een boodschap ter overpeinzing. Woe 4, 11, 18 dec; 19:30 u ■ Antonius Abtkerk

Mediteren over Advent

In stilte, woord, muziek. Woe 4, 11, 18 dec; 20 u ■ Dagkapel H. Familiekerk

'Tree of life'

Film kijken en bespreken. Jacks leven treft ziekte, lijden, dood. Woe 4 dec, 19:30 u ■ Houtrustrukkerk

Lezing Francis Spufford

Spufford is auteur van boeken over 'het goede van het christendom'. Woe 4 dec, 20 u ■ De Boskant

Kerstmarkt

Za 7 dec, 10-16 u - Agneskerk

Verhalencafé

Vertel of luister naar elkaars verhaal. Thema: religieuze rituelen. Za 7 dec, 14 u ■ Buurt- en kerkhuis Bethel

Bachcantedienst

Dienst met 'Nun komm, der Heiden Heiland'. Uitleg door dirigent Mark Tempelaars. Koor, solisten, orkest. Zo 8 dec, 10:30 u ■ Maranathakerk

Benefietconcert

Koren en solisten. T.b.v. monumentale panden van de Lutherse kerk. Zo 8 dec, 12 u ■ Lutherse kerk

Jubileumconcert

Christian Hutter 12,5 jaar organist. Orgel-pianoconcert m.m.v. dubbelkwartet Discant.

advertentie

JOHAN WASSENAAR
VOETBEDDEN OP MAAT EN SCHOENEN

Prins Hendrikstraat 132 2516 HX Den Haag 070 363 75 19
info@johanwassenaar.nl www.johanwassenaar.nl

Zo 8 dec, 14:30 u ■ Franciscuskerk, Monstereuweg 93

Wereldreis met fluit

Wendela van Swol speelt klanken uit Oost- en Zuid-Europa, Verenigde Staten, Nederland. Zo 8 dec, 17 u ■ Maranathakerk

Leerhuis

'Elia in Tenach en Evangelie' Di 10 dec, 10-12 u ■ Bosbeskapel

Broeders van Sint Jan

Lezing over wat het wil zeggen dat God mens wordt. Woe 11 dec, 20:30 u ■ Oude Molstraat 35

Lunchconcert

Met orgel, ensembles, solisten. Iedere 2e en 4e woensdag van de maand. Woe 11 dec, 12:45 u ■ Gotische Zaal, Paleisstraat 1

TerSprake

Gesprekskring over bijbelse en theologische onderwerpen. Woe 11 dec, 15 u ■ Bergkerk

Advent- en kerstavond

Met gemengd koor Cantilene, organist A. de Groen, meditatie Iz. Born. Woe 11 dec, 20 u ■ Bethlehemkerk

Gespreksgroep 20-23+

Over een bijbels thema, persoon, tekst. Diverse gezichtspunten. Woe 11 dec, 20 u ■ Bosbeskapel

Luisterles

Geb van Doornik over achtergronden van Bachs Weihnachts Oratorium. Woe 11 dec, 20 u ■ Maranathakerk

Spirituele oefening

Mediteren met stilte, gebed, lichaam, schrift e.d. Do 12 dec, 10 u ■ Abdijkerk

Kerststal

Zandsculptuur in de open lucht, Lange Voorhout. Vanaf do 13 dec.

Volksmuziek in Vredeskapel

Spaanse kerstliederen, Napolitaanse smartlappen en klassieke jazz. Zaterdag 14 december ■ 15 uur

Kerstzang Oude Kerk

In de sfeervolle Oude Kerk op Scheveningen wordt weer een volkskerstzangavond gehouden. Tweehonderd koorleden, organisten, een solist en een jongerenband brengen samen met het publiek bekende kerstliederen ten gehore. Met tussen de liederen door een voordracht van het kerstevangelie. Zaterdag 14 december, 19:40 uur ■ Oude Kerk

Kerstconcert met orgel

Za 14 dec, 16 u ■ St. Jacobuskerk

Haags Kleinkoor

Bekende carols, o.l.v. Hans Jansen. Za 14 dec, 20 u ■ Houtrustrukkerk

Kerst voor kinderen

Vrolijke kerstzang voor kinderen en hun ouders.

Zo 15 dec, 17-18 u ■ Maranathakerk

Vrouwengilde

Woord- en gebedsdienst Katholiek Vrouwengilde, kerstverhalen. Do 19 dec, 14 u ■ Pastoor van Arskerk

Orgel en kerstzang

Vrij 20 dec, 20 u - Lutherse kerk

Kerststallen

Expositie honderden fraaie kerststallen. Za 21, 20, 22, 29 dec; 13-16 u ■ Stadsklooster, Westeinde 101 A

Oeral Kozakkenkoor

Concert met Oekraïens ensemble Uzory. Zo 22 dec, 15 u ■ Antonius Abtkerk

'Komt allen tezamen'

Muziek, poëzie en samenzang van advents- en kerstliederen, glühwein en krentenbrood. Zo 22 dec, 17-18 u ■ Maranathakerk

David en Goliath

Kinderkerstmusical. Za 23 dec, 16-17:30 u ■ Ev. Gemeente Morgenstond Scheveningen, Westduinweg 151

Kinderkerstviering

Samen kerstliedjes zingen en een kerstspel spelen. Voor kinderen tot tien jaar. Di 24 dec, 15 u ■ Lutherse kerk

PERSONALIUUM

Aad Tulling

Op verzoek van de kerkeraad van de Christus Triumfatorkerk (Bezuidenhout) heeft Aad Tulling (78) zijn nog resterende pastorale taken neergelegd. Recent zijn enkele klachten tegen het gemeentelid ingediend wegens grensoverschrijdend gedrag, ruim dertig jaar geleden, toen hij als leraar aan een school verbonden was. De kerk neemt de klachten serieus, maar heeft haar leden tegelijk opgeroepen zich van veroordelende woorden te onthouden. De klachten zijn in handen gelegd van een regionale instantie van de Protestantse Kerk.

INGEZONDEN

Heersen en dienen

Minderheden en dissidenten hebben een bijzondere plaats in het evangelie. Binnen de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage, zo blijkt uit een tweetal lezenswaardige artikelen van Jan Goossens (KDH oktober en november), liken deze minderheden niet te worden gehoord c.q. serieus genomen. De kerkenfusie was een te lang uitgesteld proces en de algemene kerkeraad verdient een compliment voor onderkenning van de problematiek en een besluitvaardige aanpak. Dat kan niet zonder spaanders.

De tekentafelcombinaties waren echter arbitrair en nogal klinisch. De vraag blijft waarom behoud van organisch gegroeide gemeentestructuren en handhaving van kerkelijke aanwezigheid in sociaal kwetsbare wijken, beide in aangepaste c.q. afgeslankte vorm, niet meer aandacht kregen.

Nu klinkt bitterheid door van een Loosduinse groep over een juridisch doolhof en treurnis van de Valkenboskerkgemeente over opheffing van een vitale zij het armlastige gemeenschap.

Een fusieproces bestaat bij de gratie van noodzakelijke nazorg en nieuwe vormen van gemeenteopbouw. Daarin is de algemene kerkeraad doodstil. Bezieling is nodig. Laten we Paulus navolgen, die een warm hart en betrokkenheid had voor de gemeenten in de verstrooiing. En als een verdere fusie zich in de toekomst aandient, mogen we hopen dat gekozen wordt voor opbouw vanuit de basis, in plaats van de toch wat regenteske regie die de huidige fusie kenmerkte.

MAARTEN VAN DER SCHAFT

Mastodonten

Net als de politiek kent ook de kerk 'mastodonten'. Ouderen die kanttekeningen plaatsen bij het optreden van hun opvolgers. Ik bedoel de emeriti predikanten die zich publiekelijk mengen in de uiterst pijnlijke gebouwenkwestie en in het o zo kwetsbare beroepingswerk (KDH oktober). Emeriti predikanten hebben grote verdiensten voor de protestantse gemeente. Ik bewonder en waardeer hun levenslange en levensbrede inzet voor de kerk. Maar ik zie wel een keerzijde. Vanuit hun grote betrokkenheid bij het wel en wee van de gemeente of bij collega's, kunnen sommigen de verleiding niet weerstaan zich met het actuele beleid te bemoeien. Als gemeenteleden staat het hen uiteraard vrij hun mening te ventileren. Maar ze passeren naar mijn gevoel een grens als ze publiekelijk leiding proberen te geven aan een binnenkerkelijke oppositie. Ik had van deze mensen meer terughoudendheid, meer wijsheid verwacht.

DAVID RENKEMA

UITGEBREID: KERKINDENHAAG.NL

COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD
WWW.KERKINDENHAAG.NL WEBSITE

December 2013, jaargang 17, nr. 161.

Uitgever van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag, de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage-Oost en de Rooms-Katholieke Stadsstichting Vliethaghe.

Contact:

redactie@kerkinderhaag.nl
Tel. (070) 397 24 88,
Folke Bernadottestraat 44,
2552 NZ Den Haag

Hoofdredacteur: Jan Goossens
Eindredactie: Robert Reijns

Redactie: Henk Baars, Margot C. Berends (tekstredactie), Rob van Essen, Jonathan van der Geer, Rienk Lanooy, Paul Schott, Claartje Vinkesteyn, Marijke Witteman.

Overige medewerkers:

Robrij Chang (fotografie), Sharda Dihal en Jaap van den Berg (rubriek kerkdiensten), Lemuel (website), Pieter van Schouwenburg (vormgeving). Druk: JP Offset.

ADVERTENTIES:

WWW.KERKINDENHAAG.NL
E-MAIL: INFO@KERKINDENHAAG.NL
TEL. KANTOORUREN: 06 123 13 053.

Los postabonnement:

€ 17,50 per kalenderjaar (10 nummers).
Opgave: info@kerkinderhaag.nl
of telefoon 06 123 13 053.

Hans Richter over oude en nieuwe gebeden

Hagenaar Hans Richter heeft drie toegankelijke bundeltjes gepubliceerd met gebeden, lofprijzingen en meditaties uit de joods-christelijke traditie, vanaf de eerste eeuw tot heden. Woorden voor stille momenten, die iedereen kunnen raken. Hij komt er twee avonden over vertellen in de Kruispuntkerk (Mariahoeve).

WOENSDAG 4 EN 18 DECEMBER,
20-21:15 UUR.

OPROEP

Vrijwilligers

Woonzorgcentrum Steenvoorde (Rijswijk) zoekt vrijwilligers voor protestante en rooms-katholieke kerkdiensten op zondagen van 10-12 uur. Infor: (070) 75 419 45 of helma.aniceta@florence.nl.

BIJBELS QRS BEVOCHTEN VREDE

ZAG IK ME TOCH AFGELOPEN ZOMER HET Maison d'Adam, het huis van Adam, in Angers. Een van de oudste gebouwen van de stad. Aan de gevel was Adam in volle glorie en in grote ellende te zien. Want zo is de mens en de menselijkheid, glorieus en tegelijk tot op het bot bedreigd in zijn waardigheid.

Ik zag uit hout gesneden aan die gevel een drinkbroer, een minnaar (die was niet alleen), een fluitspeler en een doodslager (die was evenmin alleen). De doodslager was onmiskenbaar Kaïn die zijn broeder Abel doodt. Al dat houtsnijwerk bij elkaar vertelt het verhaal van alle tijden. Veel wijn, veel liefde, veel fluitmuziek en veel vijandschap. Alleen de denker was er niet bij. Maar goed, die plaats kunnen wij nu even innemen. En nu ik er over nadenk: ook de ploeger ontbrak en de graaijer. En de mens die het brood breekt.

Kaïn en Abel: vijandschap die uitmondt in de dood, en waarom eigenlijk? Het is volstrekt onbegrijpelijk. Waarom is er vijandschap tussen mensen? Waarom staat de een de ander naar het

leven? Wie het weet, mag het zeggen. Afgunst, hoogmoed, traagheid, bezitsdrang, luiheid, angst?

Kaïn en Abel vinden in de Bijbel hun echo in Jakob en Esau. De Bijbel biedt ons dat intrigerende en ingewikkelde verhaal van vijandschap en verzoening tussen twee broeders. Beiden lijken ze alle redenen te hebben om voor de ander beducht te zijn, om niet te zeggen doodsbang. Jakob en Esau, tweelingen, De jongste bedriegt zijn oudere broer omdat hij de eerste en de beste wil zijn. De oudste laat zich kennen als een gulzig mannetje, een aarts-consument *avant la lettre*. Hij offert aan zijn gulzigheid de broederlijke liefde op.

Deze twee raken, hoe kan het ook anders, mijlener van elkaar vervreemd, letterlijk en figuurlijk, vele jaren lang. Maar als het lot (of was het God, en dat is echt iets anders) hen toch bij elkaar brengt, laat de oude haat op en jaagt de oude angst weer door de aderen. De humaniteit dreigt het loodje te leggen.

Nu grijpt God in. Het is een wonderlijke geschiedenis, God grijpt in. Jakob is de mens van de geest en Esau is de mens van het vlees. Is het dan vreemd dat God eerst Jakob te grazen neemt en hem in een nachtgevecht tot de orde roept? Met Jakob wordt de strijd om de mens gestreden. Tamelijk hardhandig beweegt God hem om tot een nieuwe levenshouding te komen en voorbij te gaan aan wat het menselijk leven zo onmenselijk maken kan, zijn angst, zijn doodsangst. Jakob is de mens van de plannen, van het denken en van de hartstocht. Jakob leeft in zijn hoofd en zijn hart.

Esau leeft in zijn maag, hij is van de consumptie. Hij eet en drinkt totdat hij sterft. Die zijn er veel en voor God zijn ze moeilijker te benaderen. Of Esau over de valstrikken en de glorie van het

Dolf Tielkemeijer, predikant in Den Haag Zuidwest, en emeritus-predikant Gerrit de Groot schrijven om beurten een aflevering van deze theologische rubriek. De titel is een knipoog naar het befaamde boek *Bijbels ABC* van K.H. Miskotte.

menselijke leven ooit heeft nagedacht is zeer de vraag.

Het einde van dit oude liedje is verrassend. Twee zo verschillende en tegenstrijdige mensen vallen elkaar in de armen. Niet dat zij voortaan gabbers zijn, maar samen hebben ze toch maar hun oude vader begraven. Dat kon weer. Aan de roeping van de kinderen om hun ouders te begraven, hebben zij samen gehoor gegeven. Er is een wonder geschied. En niet voor het laatst. Vijandschap is overwonnen. De humaniteit is gered.

Op afstand denk je: hoe is het in Godsnaam mogelijk? En dat is het precies. Het Maison d'Adam, het huis van de mens, vult zich. De haard van de menselijke waardigheid wordt aangestoken. Midden in de winter.

Zalig kerstfeest.

DOLF TIELKEMEIJER

Troubadour

Martijn Breeman is troubadour. In KDH verschijnen een jaar lang zijn gedichten en liederen. Elke maand zijn ze te beluisteren op de website kerkinderhaag.nl.

Tegenlicht

*Ik wandel door de straten en ik knijp mijn ogen dicht
't Is bijna Kerst, dus gans Den Haag baadt in een zee van licht
Kerstbomen met lampenkaarsjes in haast elke shop
Als nu een grote ster verschijnt, valt niemand dat meer op
Mensen die als motten vliegen naar een uitverkoop
Zoveel licht, zo weinig hoop*

*Er staat een reuze kerstman aan het einde van de straat
Die zo lichtgevend is of hij uit kernafval bestaat
Aan zijn voeteneinde speelt een peuter met zijn pop
Als hij een stralenkrans droeg, dan valt niemand dat meer op
Ik zie mijn schaduw schielijk vluchten en denk onderwijl
Zoveel licht, zo weinig heil*

*Ik wandel door de straten onder feestverlichting door
Daar in een etalage staat een kerststal wat teloor
Een mechaniekje in de straat speelt Jingle Bells non-stop
Als nu een engelenkoor zingt, dan valt niemand dat nog op
Is dit het grote lichtfeest nou waar elk zich op verheugt
Zoveel licht, zo weinig vreugd*

MARTIJN BREEMAN

Black gospelkoor.

Multiculturele Kerst in theater De Vaillant Swingen met licht, van Amerika naar Ethiopië

AGENDA Theater De Vaillant in de Schilderswijk brengt drie dagen lang een programma vol (sterren) licht, gospelmuziek en danscur-sussen.

GOSPELZANGERS OVERAL VANDAAN komen in theater De Vaillant zingen over nieuw licht en leven. Er zal van alles klinken: Egyptisch-koptische zang, een Bachkoraal, Amerikaanse black gospel, Ghanese liederen, rap en salsa. Wie wil, kan een workshop volgen en met de zangers mee swingen.

Het festival opent vrijdag 13 december (17 uur) met een lampionnoptocht vanaf de Lukaskerk (Om en Bij) naar het theater. Daar komt de Haagse sterrenwacht vertellen over de betekenis van sterren voor verschillende religies en culturen door de tijd heen.

Zaterdagochtend 10 uur geeft de band 'Joany & More' een workshop in black gospel. De theaterdirecteur geeft om 12 uur een lezing over de meerwaarde en subsidiëring van kerkelijk-culturele activiteiten. Daarna betreedt de Amerikaanse countryzangeres Cindy Thompson het podium. Ook is er een workshop astronomie. Zondag start het programma om 13:30 uur met een kerkkoorconcert. Daarna is er film en muziek van verscheidene religieuze groepen.

Aan het festival werken Theater De Vaillant, de protestantse stichting Stek en het 'Steunpunt voor Migranten en Organisaties' (SMO) met elkaar samen.

KAARTEN (€ 5) BIJ THEATER DE VAILLANT, HOBEMASTRAAT 120. TEL. (070) 44 52 800.

Carillon Vredespaleis nu compleet

Nieuwe klok voor de vrede

NIEUWS Komt dat horen! Een nieuwe klok voor de beiaard van het Vredespaleis. Een cadeau van de Doopsgezinde Broederschap.

FIJNPROEVERS KUNNEN AAN HET geluid misschien horen, dat het carillon van het Vredespaleis er een nieuwe klok bij heeft. Het is een flinke jongen, gestemd in es, 775 kilo zwaar en met een diameter van 1.20 meter.

De klok is op 1 oktober naar boven gehesen. 'Doopsgezinde Broederschap', staat in kloeke letters op de flank. Grotere en kleinere gevers van deze traditionele 'vredeskerk' hebben vrijwel het hele bedrag bijeen gebracht. Koninklijke Eijsbouts in Asten heeft de klok gegoten, zoals dit bedrijf in 1994 en 2000 ook de eerste delen van het carillon installeerde.

'Er kan nu geen klok meer bij. De zolder is vol', vertelt de voorzitter van de stichting Carillon Den Haag, S. Groen-

De nieuwe klok, klaar om omhooggetakeld te worden. Behalve 'Doopsgezinde Broederschap' zijn enkele namen van andere gevers zichtbaar.

veld. Hij is blij met de nieuwe aanwinst, een cadeau aan het Vredespaleis dat dit jaar honderd jaar bestaat. Het

carillon telt nu 48 klokken, verdeeld over vier octaven.

De beiaard van het Vredespaleis kan gerekend worden tot de ruim twintig 'vredescarillons' over de gehele wereld, van Europa tot Canada en Australië. Allemaal hebben ze tot doel de verschrikkingen van oorlogen onder de aandacht te brengen en de gevallen te herdenken. De meeste zijn gebouwd kort na 1918 en na 1945, als herinnering aan de Eerste respectievelijk de Tweede Wereldoorlog. De bouwplannen voor het Vredespaleis dateren van rond de vorige eeuwwisseling, toen wereldwijd een sterke vredesbeweging bloeide.

Het carillon van het Vredespaleis wordt iedere dinsdag- en donderdagmiddag bespeeld van 13.00 tot 13.45 uur. De vaste bespelers zijn oud-stadsbeiaardier Heleen van der Weel en Henk Groeneweg, stadsbeiaardier van Delft.

De actualiteit van het mystieke evangelie

ALLE VIER EVANGELISTEN SCHREVEN over het leven, het lijden en de opstanding van Jezus. Maar de verhalen van Johannes hebben een mystiek karakter. Bij Johannes geen romantisch verhaal over de geboorte in de stal, herders, engelen of wijzen uit het Oosten. Wat betekent zijn symbolische taal? Pastor John Batist gaat met belangstellenden op ontdekking uit. Verhult het verhaal soms parallellen met kerksituaties van nu? Deelnemers lezen het verhaal en wisselen reacties uit, waarna Batist ingaat op de achtergronden.

WOENSDAG 4 DECEMBER, 20 UUR.
H. ANTONIUS ABTKERK.

advertentie

ik weet hoe ze begraven wil worden
maar hoe regel ik dat?

Met één telefoontje nemen we al uw zorgen uit handen. Bij ons staan uw persoonlijke wensen centraal.

Bij Monuta in Den Haag denken we graag met u mee.
bel 070 - 306 54 54
Monuta 't Statenhuys
Statenlaan 78, Den Haag
bel 070 - 360 39 05
Monuta Innesme
Laan van Elk en Duinen 38, Den Haag
www.monuta.nl

Kerstavond in de Grote Kerk

Zeven paden naar het Kerstkind

AGENDA De traditionele kerstnachtsdienst in de Grote Kerk krijgt dit jaar een nieuwe opzet.

IN DE VIJFTIENDE EEUW MAAKTE een Russische schilder een icoon over de geboorte van Jezus. Je ziet van alles: licht en donker, drie koningen, Jozef, Maria, vrouwen, wat herders. Maar wat zegt hun lichaamstaal? De een lijkt geïrriteerd of vertwijfeld, de ander is blij. Het zijn mensen met verschillende emoties, culturen, geloven en beroepen. Net als wijzelf. Wat moesten zij met de geboorte van een vreemde en in mysteriën gehulde baby?

De kerstnachtsdienst in de Grote Kerk nodigt bezoekers uit in de huid van de personages van de icoon te kruipen. Gastsprekers, koren, solisten en een singer-songwriter leiden de bezoeker langs zeven paden bij Jezus' kribbe. Je

maakt kennis met de gedachten en gevoelens van de eerste getuigen en ontdekt daardoor hoe verschillend Kerst beleefd kan worden.

Jarenlang organiseerde de Lukaskerk deze viering. Een aantal kerken uit Zuidwest neemt dit jaar het stokje over. Irene de Raad (Bosbeskapel) en Marjolein Gardien organiseren de avond mee. Irene: 'In de Grote Kerk komen bezoekers met uiteenlopende culturele achtergronden, beroepen en geloofsovertuigingen, van jong tot oud. De een komt vaker in de kerk, de ander zelden of nooit. Ik vind het bijzonder om met zo'n gevarieerde groep kerst-avond te vieren.' Marjolein: 'Ik hoop dat iedereen zich verwondert. Jezus was toch een bijzonder mens, die velen nog steeds inspireert.'

DINSDAG 24 DECEMBER, 22-23 UUR.
GROTE KERK.

'Wijktante' in actie

Naast wijkagenten zijn er ook 'wijkanties'. Marina Pipers (foto) is vrijwilligster bij buurt- en kerkhuis De Oase (Laak). Iedere woensdag begeleidt zij kinderen bij het doen van klusjes. De jongeren ruimen zwerfvuil op en helpen ouderen met schoonmaken. Werk genoeg. Pipers: 'De buurt wordt schoner. De kinderen leren dat het goed is om iets voor je naaste te betekenen. En door met anderen samen te

Vredeswerkers

werken, stellen ze vooroordelen over elkaars culturele achtergrond bij. Jong geleerd is oud gedaan.' Met de klusjes sparen de werkers voor *crownies*, waardepunten die ingewisseld kunnen worden voor cadeaubonnen of geld aan goede doelen.

Info: crownies.nl.

COLUMN LAAT MIJ WORDEN ALS EEN KIND

ALS PASTOR SPREEK IK VEEL MENSEN DIE ER-naar verlangen menswaardig te leven. Onderstaande – fictieve – brief is een schreeuw om menswording. Kerst is het feest van de menswording van Christus en van ieder mens. De brief is misschien wel door u geschreven is en is tegelijk aan ieder van ons gericht.

'Beste pastor, U kent me niet, maar ik heb u wel gezien. Ik overweeg u aan te spreken. Als ik dat doe, luister dan alsjeblieft vooral naar wat ik niet zeg. Laat u niet misleiden door mijn gezicht. Want ik draag veel maskers. Ik ben bang ze af te zetten. Het is mijn tweede natuur geworden, maar ik val niet samen met mijn maskers.

Pastor, laat u niet misleiden door mijn gezichtsbedekkingen. Mensen denken dat ik niemand nodig heb. Ik lach, doe stoer. Geloof mij niet. Van buiten lijkt ik zeker, van binnen ben ik bang, verlegen en alleen. Van binnen huil ik. Dat verberg ik. Niemand hoeft dat te zien. Alleen al de gedachte aan zwakheid doet mij in paniek raken.

Achter een masker van een nonchalant en verstandig gezicht kan ik me goed verbergen. Het beschermt mij tegen blikken, tegen kritische ogen, zelfs tegen een begrijpende blik die mij doorheeft. Een begrijpende blik zou wel mijn redding kunnen zijn, als die tenminste gepaard gaat met aanvaarding en liefde. Het enige dat mij zekerheid kan geven, is het gevoel dat ik werkelijk iets

waard ben. Ik kan mezelf dat gevoel niet geven. Dat durf ik niet te vertellen. Ik ben bang afgewezen te worden, bang dat anderen een lage dunk van mij hebben, dat ze me uitlachen. Utlachen kan me vermoorden. Ik ben bang dat ze zullen zien dat ik van binnen niets waard ben. Dan ben ik nergens meer. Ik speel een wanhopig spel: een zeker gezicht naar buiten, een bevend kind van binnen. Ik praat over oppervlakkige zaken en zet een masker op: 'Met mij is niets aan de hand.' Ik wil eigenlijk geen verstoppertje spelen, maar ik doe het toch. Ik vertel van alles, wat in feite niets is. Wat er werkelijk aan de hand is, schreeuwt binnen in mij. Wie kan me helpen? Kerst is toch het feest van de menswording? Ik wil

mens worden tussen, met en door andere mensen. Ik overweeg u daarop eens aan te spreken. Wek mijn zachtheid weer en laat mij worden als een kind dat het leven vol vertrouwen tegemoet gaat. Een onbekende bekende.'

Mens worden doe je niet alleen. Er is hulp nodig om de dode glans uit ogen te halen. Oprechte bezorgdheid, invoelingsvermogen en liefde kunnen de ander en jezelf helpen. Dat kan in contact met iedereen: een buurman of -vrouw, zomaar iemand in de tram of een familielid met wie je moeilijk contact kunt krijgen. Als je je masker laat vallen, nodig je de ander uit dat ook te doen. Dan is het mogelijk dat het hart vleugels krijgt, kleine broze vleugels die de ziel laten opstijgen. Mensen kunnen elkaar mens laten worden en bevrijden uit de eenzaamheid.

CORRY VAN STRATEN